

פרק א

א. דָּבַר ה' אֲשֶׁר הָיָה אֶל הוֹשֵׁעַ בֶּן בְּאֲרִי, בְּיָמֵי עֲזִיָּה יוֹתֵם אֲחִזּוּ יַחְזִקֶיהָ מַלְכֵי יְהוּדָה, וּבְיָמֵי יִרְבְּעָם בֶּן יוֹאָשׁ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל:

ב. תַּחֲלַת דְּבַר ה' בְּהוֹשֵׁעַ - מַרְאֵה הַנְּבוּאָה הַרְאִשׁוֹן שֶׁרָאָה הוֹשֵׁעַ,

וַיֹּאמֶר ה' אֶל הוֹשֵׁעַ, לֵךְ קַח לְךָ אִשָּׁת זְנוּנִים וְיִלְדֵי זְנוּנִים - קַח לְךָ אִשָּׁה זוֹנָה שֶׁתוֹלִיד לְךָ בָנִים,

כִּי זֶנָה תִזְנֶנָה הָאָרֶץ מֵאַחֲרַי ה' - וּצְיוּוֹי זֶה יִהְיֶה לְאוֹת, שִׁישְׂרָאֵל זְנוּנִים מֵאַחֲרַי ה' וְעוֹבְדִים עִ"ז.

ג. וַיִּלְךְ וַיִּקַּח אֶת גִּמְרַת בַּת דְּבָלַיִם, וַתְּהַר וַתֵּלֶד לוֹ בֶּן:

ד. וַיֹּאמֶר ה' אֵלָיו קְרָא שְׁמוֹ יִזְרְעֵאל, כִּי עוֹד מַעֲט וּפְקַדְתִּי אֶת דְּמֵי יִזְרְעֵאל עַל בֵּית יְהוּא - צִוִּיה אֹתוֹ לְקַרְא שֵׁם בְּנוֹ יִזְרְעֵאל, לְהוֹרוֹת, שֶׁהִי יִזְכּוֹר אֶת דָּם בֵּית אַחֲאָב שֶׁהָרַג יְהוּא מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל - בִּיזְרְעֵאל. (וּאֵף עַל פִּי, שֶׁעָשָׂה בַּזֶּה הַיִּשָּׁר בְּעֵינֵי ה', כִּיוֹן שֶׁגַּם יְהוּא וּבָנָיו עֲבָדוּ עִ"ז, נִחְשְׁבוּ לוֹ הַדְּמִים שֶׁשִּׁפַּךְ לָדָם נִקְיָה.)

וְהִשְׁבַּתִּי מִמְּלָכוֹת בֵּית יִשְׂרָאֵל - עַד שֶׁאַבְטַל לְחַלוּטֵינָא אֶת מַלְכוּת יִשְׂרָאֵל. (שִׁיגְלוּ כּוֹלֵם בְּזִמְנָא הוֹשֵׁעַ בֶּן אֱלֹהִים)

ה. וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא - בַּיּוֹם שֶׁאַבְטַל מַלְכוּת יִשְׂרָאֵל,

וְשִׁבַּרְתִּי אֶת קֶשֶׁת יִשְׂרָאֵל בְּעַמְקֵי יִזְרְעֵאל - אֲשַׁבֵּר אֶת חוּזֵק וְכוּחַ מַלְכוּת יִשְׂרָאֵל בְּעַמְקֵי יִזְרְעֵאל, שֶׁשֵּׁם יִשְׁבוּ מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל.

ו. וַתְּהַר עוֹד וַתֵּלֶד בַּת, וַיֹּאמֶר לוֹ קְרָא שְׁמָהּ לֹא רַחֲמָה, כִּי לֹא אוֹסִיף עוֹד אֲרַחֵם אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל - גּוֹמֵר, הוֹסִיפָה לְלַדַּת בַּת, וּצִוִּיה אֹתוֹ לְקַרְא לָהּ: "לֹא רוֹחַמָה", לְהוֹרוֹת, שֶׁהִי לֹא יוֹסִיף לְרַחֵם עַל יִשְׂרָאֵל, וַיִּגְלוּ כּוֹלֵם עַד זִמְנָא הוֹשֵׁעַ בֶּן אֱלֹהִים, כִּי נִשְׂא אִשָּׁא - אִשָּׁא אֶת הָאוֹיֵב, לָהֶם - עֲלֵיהֶם.

ז. וְאֶת בֵּית יְהוּדָה אֲרַחֵם - וּמִזְמַן שִׁיגְלוּ יִשְׂרָאֵל, אֲרַחֵם עַל בֵּית יְהוּדָה (עַד מַלְכוּת צְדַקְיָהוּ),

וְהוֹשַׁעְתִּים בְּה' אֱלֹהֵיהֶם - בְּזִמְנָא חֲזַקְיָהוּ, יוֹשִׁיעַ אֹתָם ה', מִיַּדִּי סִנְחָרִיב מֶלֶךְ אַשּׁוּר,

וְלֹא אוֹשִׁיעִם בְּקֶשֶׁת וּבַחֲרֵב וּבְמִלְחָמָה בְּסוּסִים וּבַפָּרָשִׁים - שֶׁמֶלֶאךְ ה', הִכָּה אֶת מַחֲנֵה סִנְחָרִיב.

ח. וַתִּגְמַל אֶת לֹא רַחֲמָה וַתְּהַר וַתֵּלֶד בֶּן - אַחֲרַי שֶׁנִּגְמַלָּה לֹא רוֹחַמָה - מַחֲלַב אִימָה, יִלְדָה גּוֹמֵר בֶּן נוֹסֵף.

ט. וַיֹּאמֶר, קְרָא שְׁמוֹ לֹא עַמִּי, כִּי אֲתֵם לֹא עַמִּי, וְאַנְכִי לֹא אֶהְיֶה לָכֶם - צִוִּיה אֹתוֹ לְקַרְא שְׁמוֹ: "לֹא עַמִּי", לְהוֹרוֹת, שֶׁבִּנְיִי לֹא מִתְנַהֲגִים כְּעַם ה' לְשִׁמּוֹר מִצְוֹתָיו, וְכֵן ה' לֹא יוֹשִׁיעַ אֹתָם מֵאוֹיֵבֵיהֶם.

פרק ב

א. וְהָיָה מִסְפָּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּחֹל הַיָּם, אֲשֶׁר לֹא יִמָּד וְלֹא יִסְפָּר - עוֹד יִבּוּא זִמְנָא (בְּזִמְנָא מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ), שִׁירְבוּ בִּנְיִי כְּחֹל הַיָּם, שֶׁלֹּא נִיתֵן לְמַדּוּד וּלְסַפּוֹר, וְהָיָה בְּמִקּוֹם אֲשֶׁר יֹאמֶר לָהֶם לֹא עַמִּי אֲתֵם, יֹאמֶר לָהֶם בְּנֵי אֵל חַי - וּבְמִקּוֹם שֶׁהָיוּ נִקְרָאִים לֹא עַמִּי, יִקְרָאוּ בְּנֵי אֵל חַי.

ב. וְנִקְבְּצוּ בְּנֵי יְהוּדָה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יַחְדָּו - יִקְבְּצוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיהוּדָה יַחַד מִהַגְלוֹת, וְשְׁמוֹ לָהֶם רֹאשׁ אֶחָד - מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ, וְעָלוּ מִן הָאָרֶץ - מֵאַרְצוֹת גְּלוּתָם, כִּי גְדוֹל יוֹם יִזְרְעֵאל - כִּי גְדוֹל הַיּוֹם, שֶׁבּוּ יִקְבֹץ ה' אֶת יִשְׂרָאֵל וַיהוּדָה שְׁזָרַע וּפִיזַר אֹתָם בְּגְלוּתָם.

ג. אֲמָרוּ לְאַחֲיֵכֶם עַמִּי, וְלְאַחֲוֹתֵיכֶם רַחֲמָה - בְּמִקּוֹם שְׁמוֹת הַיְלָדִים: לֹא עַמִּי וְלֹא רוֹחַמָה, יִקְרָאוּ: עַמִּי וְרוֹחַמָה, לְהוֹרוֹת עַל שִׁיבַת בְּנֵי מַגְלוֹתָם.

ד. רִיבוּ בְּאַמְכֶם רִיבוּ - רִיבוּ עִם אֲמַכֶּם (כְּנִסְתַּי יִשְׂרָאֵל), שֶׁהִיא כַּעַת כְּאַשְׁתִּי זְנוּנִים, עַל מַעֲשֵׂי הָרַעִים,

כִּי הִיא לֹא אֲשֵׁתִי, וְאַנְכִי לֹא אִישָׁה - שְׂאִינָה נִחְשַׁבַת לְאִשְׁתִּי, וְאֲנִי לֹא בַעֲלָהּ,

וְתִסַּר זְנוּנִיָּה מִפְּנֵיהָ - שֶׁתִּסַּר אֶת הַצֶּבַע, שֶׁשְׂמָהּ כְּדַרְךְ הַזְּנוּנוֹת עַל פְּנֵיהָ, (מִשַּׁל שִׁסּוּרוֹ מֵהַעִ"ז)

וְנִאֲפּוּפִיָּה מִבֵּין שְׂדֵיָהּ - וְשֶׁתִּסַּר אֶת נִיאוּפִיָּהּ.

ה. פֶּן אֶפְשִׁיטְנָה עֲרֻמָּה - שֶׁמָּא אֶפְשִׁיט בְּגָדֶיהָ, וְתִהְיֶה עֲרוּמָה בְּבִזְיוֹן,

וְהִצְגִּיתִיָּהּ כְּיּוֹם הַיּוֹלָדָה - אַעֲמִיד אֹתָהּ עֲרוּמָה כְּיוֹם לִידְתָּהּ,

וְשִׁמְתִּיָּהּ כְּמַדְבָּר, וְשִׁתָּהּ כְּאָרֶץ צִיָּה - אֲשִׁים אֹתָהּ שֶׁתִּהְיֶה הַפֶּקֶר לְכֹל - כְּמַדְבָּר וְאֶרֶץ שׁוּמְמָה,

וְהִמַּתִּיָּהּ בְּצַמָּא - עַד שֶׁתִּמּוֹת בְּצַמָּא.

ו. וְאֶת בְּנֵי זְנוּנִים הִמָּה - וְלֹא אֲרַחֵם עַל בְּנֵי, שֶׁהָרִי הוֹלְכִים וְזוּנִים מֵאַחֲרַי ה'.

1 כמו שמצאנו במלכים על בעשא מלך ישראל, שהיכה את בית ירבעם, כדבר ה' ביד אחיה השילוני, ובכל זאת נענש: "...להיות כבית ירבעם, ועל אשר הָפָה אֶתוֹ" (מלכים א' טז, ז') שהואיל, וגם הוא הלך בדרכו של ירבעם והחטיא את ישראל, לא תחשב לו זאת לזכות, על שקיים את דבר ה' ביד אחיה השילוני.

טו. וּפְקַדְתִּי עָלֶיךָ אֶת יְמֵי הַבְּעָלִים, אֲשֶׁר תִּקְטִיר לָהֶם - אֲזַכּוֹר לְהַעֲנִישָׁה עַל הַיָּמִים שֶׁהִיְתָה מִקְטִירָה לַעֲיִז, וְתַעֲד נִזְמָה - שִׁקְשָׁטָה עֲצֻמָּה בְּנוֹמִים לִפְנֵי הַעֲיִז, וְחַלִּיתָהּ - מִיּוֹן תִּכְשִׁיט, וְתִלַּךְ אַחֲרַי מֵאַהֲבִיָּה, וְאֹתִי שָׁכַחָה נְאֻם ה' - שֶׁהִלְכָה אַחֲרַי הַעֲמִים וְעִזְבָה אֶת ה'.

טז. לָכֵן הִנֵּה אֲנֹכִי מִפְתִּיחַ, וְהִלְכְתִּיךָ הַמְדַבֵּר, וְדַבַּרְתִּי עַל לִבָּהּ - לָכֵן אֲפַתַּח אוֹתָהּ לִלְכֹת לְמַדְבַּר שֶׁהוּא מְקוֹם שִׁמְמָה, וְשֵׁם אֲדַבֵּר אֵל לִיבָה דַבְרֵי פִּיּוֹס שֶׁתִּשׁוּב אֵלַי.

יז. וְנִתַּתִּי לָהּ אֶת פְּרֻמֶּיךָ, מִשֶּׁם - וּבַמְדַבֵּר, כִּשְׁתִּרְצָה לְשׁוּב אֵלַי, אֲחִזִּיר לָהּ אֶת עֲנֵבֵי הַגִּפְנִים שֶׁעֲשִׂיתִי שִׁמְמָה, וְאֶת עֵמֶק עֶכוֹר, לְפֶתַח תְּקוּהָ - וְאֵת עֵמֶק יִזְרְעֵאל, שֶׁעֲשִׂיתִי עֶכוֹר וּמוֹשַׁחַת בִּלְכַתְּם לְגִלוֹת, אֲהַפּוֹךְ לְהַיּוֹת נַחֲמָד וְטוֹב, כִּפְתַּח שֶׁל תְּקוּהָ לְרֹב טוֹבָה,

יח. וְעִנְתָהּ שְׁמָה כִּימִי נְעוּרֶיךָ, וְכִיּוֹם עֲלוֹתָהּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם - וְשֵׁם בְּכַרְמִים, תִּרְיָם קוֹלָה בְּשִׁירָה כְּמוֹ בִימֵי נְעוּרֶיךָ וְכִשְׁעָלוּ מִמִּצְרַיִם.

יט. וְהִיָּה בַיּוֹם הַהוּא נְאֻם ה', תִּקְרָאִי אִישִׁי, וְלֹא תִקְרָאִי לִי עוֹד בְּעַלִּי - שֵׁם אִישׁ, מוֹרָה עַל חֵיבָה וְאַהֲבָה, וְשֵׁם בַּעַל, מוֹרָה עַל אֲדוֹנוֹת וּמוֹרָא.

יט. וְהִסְרֹתִי אֶת שְׁמוֹת הַבְּעָלִים מִפִּיךָ, וְלֹא יִזְכְּרוּ עוֹד בְּשֵׁמֶם - לֹא יִזְכְּרוּ עוֹד בְּנֵי־שֵׁם הַבְּעָלִים בְּפִיהֶם, וַיִּפְּנוּ לְעַבּוֹדַת ה'.

כ. וְכִרְתִּי לָהֶם בְּרִית בַּיּוֹם הַהוּא, עִם חַיֵּת הַשָּׂדֶה וְעִם עוֹף הַשָּׁמַיִם וְרִמְשׁ הָאָדָמָה - שֶׁהִי יֹשֵׁבִית כָּל הַמְּזִיקִים מִן הָעוֹלָם כְּאִילוֹ כִּרְתוֹ עִימָם בְּרִית שְׁלוֹם³,

כא. וְקִשְׁת וְחֶרֶב וּמִלְחָמָה אֲשַׁבֵּר מִן הָאָרֶץ - יִתְבַּטְּלוּ כְּלֵי הַמִּלְחָמָה מִן הָעוֹלָם, וְהַשְּׂפָתַיִם לִבְטַח - שִׁישְׁבוּ בְּאַרְצָם בְּבִטְחָה.

כב. וְאַרְשָׁתֶיךָ לִי לְעוֹלָם - אֲקַח אוֹתְךָ לְהַיּוֹת אֲרוּסָתִי לְעוֹלָם, (שֶׁלֹּא יִמָּאֵס עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל), וְאַרְשָׁתֶיךָ לִי בְּצֶדֶק וּבְמִשְׁפָּט - תִּהְיֶי מְאוּרָסָה לִי בְּזִכּוֹת הַצֶּדֶק וְהַמִּשְׁפָּט שֶׁתַּעֲשֶׂי,

כג. וּבְחֶסֶד וּבְרַחֲמִים - וְאֲנִי אוֹסִיף לְךָ חֶסֶד וּרְחֻמִּים.

כד. וְאַרְשָׁתֶיךָ לִי בְּאַמּוֹנָה - תִּהְיֶי מְאוּרָסָה לִי בְּאַרְוִסִין קִיִּימִים וְנֹאמָנִים, וְיִדְעַתְּ אֶת ה' - וְיִדְעוּ בְּנֵי־אֶת ה'⁴,

ז. כִּי זָנַתָּ אִמָּם - שֶׁזָּנַתָּ כְּנִסְתֵי יִשְׂרָאֵל בַּעֲיִז, הַבִּישָׁה הַזֹּרְתָם - אִמָּם הַזּוֹנָה שֶׁהִרְתָּה אוֹתָם, עֲשִׂתָה מַעֲשִׂים שֶׁצָּרִיכָה לְהִתְבַּיֵּשׁ בָּהֶם, כִּי אִמְרָה, אֲלֹכָה אַחֲרַי מֵאַהֲבִי - שֶׁאִמְרָה: אֲלֹךְ אַחֲרַי הַעֲמִים הָאוֹהֲבִים אוֹתִי, (אֲשׁוּר וּמִצְרַיִם)

ח. נִתְּנִי לְחָמִי וּמִימֵי צִמְרִי וּפְשָׁתִי שְׁמָנִי וְשִׁקּוּיִי - הַנּוֹתְנִים לִי לֶחֶם מִיִּם לְאֹכֹל, צִמְרֵי וּפְשֵׁתֵי לְלַבּוֹשׁ, שֶׁמֶן לְסוּךְ גּוֹפִי וּמִשְׁקָה לְשִׁתּוֹת.

ט. לָכֵן הִנְנִי שֹׁךְ אֶת דְּרֹכַי בְּסִירִים, וְגִדְרֹתִי אֶת גִּדְרָהּ - לָכֵן, אֲשִׁים לְךָ גִּדְרֵי מְקוּצִים², שֶׁלֹּא תוֹכְלִי לְצַאֵת אֶל הַגּוֹיִים, וְנִתְיַבּוּתֶיךָ לֹא תִמָּצָא - וְלֹא תִמָּצָא אֶת דְּרַכָּה אֵלֶיהֶם.

י. וְרִדְפָה אֶת מֵאַהֲבִיָּה, וְלֹא תִשָּׁיג אֶתְּם, וּבְקִשְׁתֶּם וְלֹא תִמָּצָא - אֲף שֶׁתִּרְדּוּף וְתִבְקַשׁ אֶת מֵאַהֲבִיָּה (אֲשׁוּר וּמִצְרַיִם), לֹא תִשָּׁיג אֶת עֲזַרְתֶּם, וְאַמְרָה אֲלֹכָה וְאַשׁוּבָה אֶל אִישִׁי הָרִאשׁוֹן - אֵל ה' יְיָ,

יא. כִּי טוֹב לִי אֲזוֹ, מֵעַתָּה - כִּי אֲזוֹ, כִּשְׁסִמְכַתִּי עַל ה', טוֹב הִיָּה לִי יוֹתֵר מֵעַתָּה, שֶׁאֲנִי סוֹמְכַת עַל עֲזַרַת הַגּוֹיִים.

יב. וְהִיא לֹא יָדְעָה כִּי אֲנֹכִי נִתַּתִּי לָהּ הַדָּגָן וְהַתִּירוֹשׁ וְהַיִּצְהָר - וְהִיא לֹא נָתְנָה אֶת לִיבָהּ לְכֶךְ, שֶׁאֲנִי הוּא שֶׁנִּתַּתִּי לָהּ דָּגָן תִּירוֹשׁ וַיִּצְהָר, וְכִסְף הַרְבִּיתִי לָהּ וְזָהָב עָשׂוּ לְבַעַל - וּבְכִסְף וּבְזָהָב שֶׁנִּתַּתִּי לָהּ, עֲשִׂתָה עֲיִז.

יג. לָכֵן אֲשׁוּב וְלִקְחֹתִי דָגְנִי בְּעֵתוֹ, וְתִירוֹשִׁי בְּמוֹעֲדוֹ - בְּעֵת קְצִיר הַדָּגָן וּבְצִיר הַעֲנַבִּים, אֲקַח וְאֲכַלָּה מִמֶּנָּה אֶת הַדָּגָן וְהַתִּירוֹשׁ, וְהַצִּלְתִּי צִמְרִי וּפְשָׁתִי, לְכִסּוֹת אֶת עֲרוֹתָהּ - אֲצִיל וְאֲסִיר מֵהֶם אֶת הַצִּמְרֵי וְהַפְּשֵׁתִי (שֶׁהֲצִאֵן יְמִיתוּ וְהַפְּשֵׁתָה תִכְלָה), שֶׁנִּתַּתִּי לָהּ לְכִסּוֹת אֶת עֲרוֹתָהּ.

יד. וְעַתָּה אֲגַלָּה אֶת נִבְלָתָהּ לְעֵינֵי מֵאַהֲבִיָּה - וְעַתָּה, אֲגַלָּה לְעֵינֶיךָ כֹּל אֶת כִּיעוֹר מַעֲשֵׂיֶיךָ הָרָעִים, וְאִישׁ - מִכָּל מֵאַהֲבִיָּה, לֹא יִצְלִיחַ מִיָּדִי:

יז. וְהַשְּׂבָתִי - אֲבַטֵּל מִמֶּנָּה, כָּל מְשׁוּשָׁה, חֲגָה חֲדָשָׁה וְשִׁבְתָהּ וְכָל מוֹעֲדָה - אֶת שִׁמְחָתָהּ בַּחֲגִים, בְּרִ"ח, בְּשִׁבְתוֹת וּבְמוֹעֲדִים.

יח. וְהַשְּׂמֵתִי גִפְנָה וְתִאֲנִתָה - אֲעַשֶׂה אֶת הַגִּפְנִים וְעַצֵּי הַתִּיאֲנָה שׁוֹמְמִים מִפִּירוֹת, אֲשֶׁר אִמְרָה, אֲתִנֶּה הַמָּה לִי אֲשֶׁר נָתַנּוּ לִי מֵאַהֲבִי - שֶׁאִמְרָה, שֶׁכָּל הַטוֹבָה בָּאָה לָהּ כְּאִתְּנֵן מֵהַגּוֹיִים, וְשְׂמֵתִים לִיעֹר, וְאֲכַלְתֶּם חַיֵּת הַשָּׂדֶה - וְאֲשִׁים אֶת גִּפְנָה וְתִיאֲנָתָהּ הַפְּקָר לְחַיֵּת הַשָּׂדֶה - כְּעַצֵּי הַיִּעֹר. (שֶׁהִכָּל יִקַּח הָאוֹיִיב).

³ (כמו שניבא ישעיהו: "זָאב וְטֹלָה יִרְעוּ כְּאַחַד... לֹא יִרְעוּ וְלֹא יִשְׁחִיתוּ בְּכָל הַר קְדָשִׁי אֲמַר ה'"; ישעיהו ס"ה כ"י),
⁴ (כמו: "...כִּי כוֹלֵם יִדְעוּ אוֹתִי לְמִקְטָנִם וְעַד גְּדוֹלָם נְאֻם ה' " ; ירמיהו ל"א ל"ג)

² כמו: "...הסר משוכתו והיה לבער..." ; ישעיהו ה' ה'.

וּתְרַפִּים - אך גם לא שואלים בתרפים את העתידות.

ה. אַחַר - ימי הגלות, יִשְׁבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וּבִקְשׁוּ אֶת ה' אֱלֹהֵיהֶם, וְאֵת דָּוִד מֶלֶכָם - ישובו בניי בתשובה, ויבקשו את ה' ואת מלכותו של מלך המשיח, וּפְחָדוּ אֶל ה' וְאֵל טוֹבוֹ - יפחדו מה', שלא יסיר שכינתו וטובו, בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים - שהבטיח להביא עליהם באחרית הימים.

פרק ד

א. שָׁמְעוּ דְבַר ה' בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כִּי רִיב לֵה' עִם יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ - שמעו בניי היושבים בארץ (לפני הגלות), את תוכחת ה' עליכם, כִּי אֵין אֱמֶת, וְאֵין חֶסֶד - שהרי אין אמת וחסד בארץ, וְאֵין דַּעַת אֱלֹהִים בְּאָרֶץ - ואין איש, המבקש לדעת את ה' בארץ.

ב. אֵלֶּה וְכַחַשׁ - נשבעים בה' לשקר, וְרָצַח וְגָנַב וְנָאֵף, פְּרָצוּ - פורצים גדר שמירת התורה, וְדַמִּים בְּדַמִּים נִגְעוּ - מריבוי הנרצחים, דמי הנרצחים נוגעים זה בזה.

ג. עַל כֵּן תִּאָּבֵל הָאָרֶץ - לכן, תשחת הארץ, וְאִמְלַל כָּל יוֹשֵׁב בָּהּ - ויכרתו כל יושבי הארץ, בְּחֵית הַשָּׂדֶה וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם - ואף החיות והעופות - יכרתו,

וְגַם דְּגֵי הַיָּם יֵאָסְפוּ - ואף הדגים יאספו ויכרתו מן העולם.

ד. אַךְ אִישׁ אֶל יָרֵב, וְאֵל יוֹכַח אִישׁ - ובאמת, אין איש, שרב ומוכיח את חבירו על מעשיו הרעים, (כי כולם עושים רעה),

וְעַמָּן כְּמִרְיָבֵי כַהֵן - והנה עמד, אומר ה' לנביא, רבים עם הכהן, המלמד את העם דעת ה'.

ה. וְכִשְׁלַת הַיּוֹם - לכן, תכשלו ליפול באור היום,

וְכִשָּׁל גַּם נְבִיא עִמָּן לַיְלָה - וגם נביאי השקר יפלו עמד, כאדם הנכשל בחשכת הלילה,

וְדַמִּיתִי אֱמָן - ותכרת כנסת ישראל.

ו. נִדְּמוּ עַמִּי, מִבְּלֵי הַדָּעַת - עמי נכרתו מפני שלא ידעו את ה',

כִּי אַתָּה - הכהן, שאמור ללמד תורה את העם, הַדָּעַת מְאֹסָת - מאסת בעצמך, וללמד את העם דעת ה',

וְאִמְאָסָן מִפְּהוֹ לִי - ולכן מאסתי בך מלהיות לי לכהן,

וְתִשְׁפַח תּוֹרַת אֱלֹהֶיךָ - אתה שכחת את תורתך, אֲשַׁפַּח בְּיָדְךָ גַּם אֲנִי - אף אני אשכח את בניי ולא אושיע אותם.

כג. וְהִיָּה בַיּוֹם הַהוּא אֶעֱנֶה נְאֻם ה' - בזמן הישועה אענה לשמים, שכביכול מבקשים להוריד מטר,

אֶעֱנֶה אֶת הַשָּׁמַיִם - שיורידו מטר על הארץ, וְהֵם יַעֲנוּ אֶת הָאָרֶץ - והשמים יורידו הגשם על הארץ, שכביכול מבקשת על ירידת המטר.

כד. וְהָאָרֶץ תַּעֲנֶה, אֶת הַדָּגָן וְאֶת הַתִּירוֹשׁ וְאֶת הַיִּצְהָר - והארץ תצמיח את הדגן התירוש והיצהר, והיצהר,

וְהֵם יַעֲנוּ אֶת יִזְרְעֵאל - והדגן התירוש והיצהר, "יענו" בצמיחתם לישראל⁵, המצפים לפירות.

כה. וְזִרְעֲתִיהָ לִי בְּאָרֶץ - אזרע את ישראל בארצם,

וְרַחֲמַתִּי אֶת לֹא רַחֲמָה - וארחם על לא רוחמה, (על ישראל)

וְאִמְרַתִּי לֹא עַמִּי, עַמִּי אַתָּה - ואקרא: "עמיי" לישראל שנקראו: "לא עמיי",

וְהוּא יֹאמֶר אֱלֹהֵי - וישראל יאמרו: אתה ה' - אלוקי.

פרק ג

א. וַיֹּאמֶר ה' אֵלַי עוֹד, לֵךְ אָהַב אִשָּׁה אֲהַבַת רַע וּמִנְאֻפַת - לך קח אישה שהיתה אהובה על בעלה, אך היתה מנאפת תחתיו,

כְּאֲהַבַת ה' אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְהֵם פְּנִים אֶל אֱלֹהִים אֲחֵרִים - וזה כדוגמת ה' ית', שלקח את ישראל שאהובים לפניו, והם פונים ממנו וזונים בע"ז,

וְאֶהְיֶי אֲשִׁישֵׁי עֲנָבִים - ואוהבים לשתות מכוסות היין, ומתוך כך עובדים ע"ז.

(במשל: היין מביא לידי ניאוף)

ב. וְאֶכְרֶה לִי - קניתי האשה, בְּחַמְשָׁה עָשָׂר כֶּסֶף וְחֹמֶר שְׁעָרִים וְלֶתֶךְ שְׁעָרִים - ב- 15 כסף, חומר ולתך שעורים.

(חומר ולתך - מידות נפח)

ג. וְאֹמַר אֵלֶיהָ - אל האשה שקדש, יָמִים רַבִּים תִּשְׁבְּוּ לִי - ימים רבים תמתני עד שאשא אותך לאשה,

לֹא תִזְנִי וְלֹא תִהְיֶי לְאִישׁ, וְגַם אֲנִי אֶלְיָךְ - לא תתחתני ולא תזני עם איש, ואף אני אמתין לך, ולא אשא אשה אחרת.

ד. כִּי יָמִים רַבִּים יִשְׁבוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל - בגלותם, ממתנינים לה' שיגאלם,

אֵין מֶלֶךְ וְאֵין שָׂר - אין מלך ושר מבנ"י, וְאֵין זָבַח - ולא זובחים קרבנות לה',

וְאֵין מִצְבָּה - אך גם לא מקריבים במצבה לע"ז, וְאֵין אֶפֹּד - לשאול באורים ותומים דבר ה',

⁵ ישראל נקראו: "יזרעאלי", לאמר: ה' "יזרע" אותם בארצם.

וְאֵל תַּעֲלוּ בֵּית אֲנֹן - ואל תעלו לבית אל, לזבוח שם לעגל, שהעמיד ירבעם בן נבט, וְאֵל תִּשְׁבְּעוּ חַי ה' - ואל תשבועו בשם ה' לשקר. טז. כִּי כִפְרָה סְרָרָה, סְרָר יִשְׂרָאֵל - כמו פרה שסרה מהדרך שבה חורשת, סר ישראל מדרך ה', עֲתָה - כעת, אם לא הייתם סרים מהדרך, יִרְעִים ה' כְּכֶבֶשׂ בְּמִרְחָב - היה ה' רועה אתכם, ככבש הרועה במקום מרעה רחב וטוב. יז. חֲבוּר עֲצָבִים אֶפְרָיִם - מחובר אפרים לע"ז, הִנֵּחַ לוֹ - הנח לו ואל תוכיחו, שהרי לא ישמע. יח. סַר סַבְאִים - אחר שסרו מסביאת היין, הִזְנָה הַזֵּנוּ - פונים לעסוק בזנות, אֶהְבּוּ הֲבוּ קִלּוֹן - אוהבים להביא על עצמם בושה, מִגְנִיָּה - מלכי ושרי העיר. יט. צָרַר רוּחַ, אוֹתָהּ, בְּכַנְפֶיהָ - אותה, את הבל הע"ז שעובדים, המשיל לרוח הצרורה, הקשורה בכנפיהם, וַיִּבְשׂוּ מִזְבַּחֹתָם - ובושה תבוא עליהם, מהזבחים שזבחו לע"ז.

פרק ה

א. שָׁמְעוּ זֹאת - שמעו דברי התוכחה שאמרתי, הַכְהִנִּים, וְהַקְּשִׁיבוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל - הכהנים ובית ישראל, וּבֵית הַמֶּלֶךְ הָאֲזִינוּ - והאזינו אנשי בית מלך יהודה, כִּי לָכֵם הַמִּשְׁפָּט - שהיה עליכם להוכיח את ישראל, ולעשות משפט, כִּי פַח הַיֵּיתִים לְמִצְפָּה - כמו פח, מלכודת, שמעמידים בראש ההר ללכוד החיות, היו המלכים לישראל, שמדרכם הרעה למדו גם הם לעשות רע, וּרְשַׁת פְּרוּשָׁה עַל תְּבוּר - וכמו רשת שמעמידים בראש הר תבור - ללכוד החיות. (מצפה ותבור - שמות הרים גבוהים). ב. וְשַׁחֲטָה - שחטו קרבנות לע"ז, שְׂטִיִּים - העם שסטו מדרך ה', הָעֲמִיקוּ - ובזה, העמיקו והגדילו הרעה שעשו, וְאֲנִי, מוֹסֵר לְכָל־ם - ואני ה', אייסר את כולם. ג. אֲנִי יֹדְעֵתִי אֶפְרָיִם - ידעתי מעשיהם של אפרים, וַיִּשְׂרָאֵל לֹא נִכְחַד מִמֶּנִּי - ולא נסתרו ממני מעשיהם הרעים, כִּי עֲתָה הִזְנִיתָ אֶפְרָיִם, נִטְמָא יִשְׂרָאֵל - שעתה, זנו ונטמאו ישראל בע"ז.

ז. כְּרָבִים - כפי השיעור שהתרבו בני"י, כִּן חָטְאוּ לִי - כך הרבו לחטוא לי, כְּבוֹדִים בְּקִלּוֹן אֲמִיר - לכן במקום להביא עליהם כבוד, אביא עליהם בזיון. ח. חֲטָאת עַמִּי יֹאכְלוּ - כל רצונם של הכהנים, לאכול בשר החטאות שמביאים ישראל, וְאֵל עֹנִים יִשְׂאוּ נַפְשׁוֹ - ולכן מנשאים את נפשם ומצפים, שִׁרְבוּ יִשְׂרָאֵל עוֹנוֹת, ע"מ שירבו החטאות. ט. וְהָיָה כָעַם כְּפֹהֵן - על העם והכהן יחד, תבוא הפורענות, וּפְקַדְתִּי עָלָיו דְרָכָיו וּמַעַלְלָיו אֲשִׁיב לוֹ - אזכור להענישם כפי מעשיהם. י. וְאָכְלוּ וְלֹא יִשְׁבְּעוּ - והרעה שתבוא עליהם: שיאכלו ולא ישבעו באכילתם, הַזֵּנוּ וְלֹא יִפְרְצוּ - ולא יתחזקו, לא יתרבו בבנים, בזנות שעושים, כִּי אֵת ה' עֲזָבוּ, לְשֹׁמֵר - מלשמור תורתו. יא. זָנוֹת וַיִּזְנוּ וְתִירוּשׁ, יִקַּח לָב - הזנות והיין, יקחו את ליבם מעבודת ה'. יב. עַמִּי בָעֵצוֹ יִשְׂאֵל - ישראל שואלים את העץ שעשו ממנו ע"ז, וּמִקְלוֹ יִגִּיד לוֹ - ומה שיגיד להם כביכול, המקל שעשו ממנו ע"ז - יעשו. כִּי רוּחַ זְנוּנִים הִתְעָה, וַיִּזְנוּ מִתַּחַת אֶל־הַיָּם - כי רוח הזנות שבקרבים, מתעה אותם מלעבוד את ה'. יג. עַל רֵאשֵׁי הַהָרִים יִזְבְּחוּ, וְעַל הַגְּבְעוֹת יִקְטְרוּ - על ראשי ההרים והגבעות, יזבחו ויקטרו לע"ז, תַּחַת אֱלוֹן וְלִבְנֵה וְאֵלֶּה - שמות עצים, כִּי טוֹב צֵלָה - שעצים אלו, מרבים צל ליושבים תחתם, (לכן שם יעבדו אלוהיהם), עַל כֵּן, תִּזְנִינָה בְּנוֹתֵיכֶם, וְכִלּוֹתֵיכֶם תִּנְאַפְנָה - לכן, למדו הבנות והכלות לזנות ולנאף כמוכם. יד. לֹא אֶפְקֹד עַל בְּנוֹתֵיכֶם כִּי תִזְנִינָה, וְעַל פְּלוֹתֵיכֶם כִּי תִנְאַפְנָה - לא אזכור להעניש את הבנות והכלות על זנותם, כי ממעשיכם למדו, כִּי הֵם עִם הַזְנוֹת יִפְרְדוּ - כי אתם, נפרדים מנשותיכם, והולכים לזנות, וְעַם הַקְּדוֹשׁוֹת יִזְבְּחוּ - ועם הזונות זובחים לע"ז, וְעַם לֹא יִבִּין, יִלְבֹּט - ומפני שאינכם נותנים לב להבין את רוע מעשיכם - תכשלו ברעה שאביא עליכם. טו. אִם זָנָה אֲתָהּ יִשְׂרָאֵל, אֵל יֹאשֶׁם יְהוּדָה - אם ישראל זונים בע"ז, יהודה אינם אשמים בדבר ולא יענשו, וְאֵל תִּבְאוּ הַגְּלָל - ואל תבואו אנשי יהודה לגלגל, לזבוח עם ישראל לע"ז,

יג. וַיֵּרָא אֶפְרַיִם, אֶת חֲלוֹ - כאשר יראה אפרים, את החולי והצרות שבאו עליו, ויהודה, אֶת מְזִרוֹ - ובני יהודה, יראו את המכות שבאו עליהם, (מזרו - מכה. שזורים, מפזרים עליה סממנים לרפאתה), וַיִּלֶךְ אֶפְרַיִם אֶל אֲשׁוּר - הלך אפרים לבקש עזרה ממלך אשור, ("וַיִּתֵּן מִנְחָם לְפֹלֵי, אֶלֶף כֶּכֶר כֶּסֶף לְהִיּוֹת יָדָיו אִתּוֹ, לְהַחֲזִיק הַמַּמְלָכָה בְּיָדוֹ" ; מלכים ב', טו' יט') וַיִּשְׁלַח אֶל מֶלֶךְ יָרֵב - ויהודה בקש עזרה ממלך ירב, מלך אשור, ("כִּי חִלַּק אֶחָז אֶת בֵּית ה', וְאֶת בֵּית הַמֶּלֶךְ וְהַשָּׂרִים, וַיִּתֵּן לְמֶלֶךְ אֲשׁוּר - וְלֹא לְעִזְרָה" ; מלכים ב', כח' כא') וְהוּא לֹא יוּכַל לְרַפֵּא לָכֶם - ולא יעזור לכם, וְלֹא יִגְהֶה מִכֶּם מְזִוֹר - ולא ירפא את המכה. יד. כִּי אֲנֹכִי, כִּשְׁחַל לְאֶפְרַיִם, וְכִכְפִּיר, לְבֵית יְהוּדָה - כי אני ה' לאפרים ויהודה, כשחל וכפיר הטורפים, (שמות האריה), אֲנִי אֲנִי אֶטְרֹף וְאֵלֶךְ - כשאטרוף, אכה ואוליד אותם לגלותם, אֲשָׂא וְאִין מְצִיל - אשא אותם לגלות, ואין מי שיוכל להצילם מידי. טו. אֵלֶךְ - אסלק שכינתי מהם, אֲשׁוּבָה אֶל מְקוֹמִי - ואשוב אל השמים, עַד אֲשֶׁר יֵאָשְׁמוּ, וּבִקְשׁוּ פָנַי - עד שיכירו באשמתם ויבקשו את פני, בְּצַר לָהֶם יִשְׁחַרְרְנִי - וידרשו אותי מתוך צרתם.

פרק ו

א. לָכֵן וְנִשׁוּבָה אֶל ה' - בואו ונשוב בתשובה לה', כִּי הוּא טָרַף וַיִּרְפָּאנוּ - כי ה' הוא שטרף, שהיכה בנו, ובידו לרפאות אותנו ממכותינו, יָד וַיַּחֲבֹשֵׁנוּ - הוא שהיכה בנו, ובידו לחבוש את מכותינו. ב. יַחֲיִינוּ - הוא זה שהחיה ורפא אותנו, מִיָּמִים - משתי הגלויות: גלות מצרים וגלות בבל, בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי - וכן בגלות שלישית זו, יִקְמְנוּ, וְנַחֲיָה לְפָנָיו - יקים אותנו משבר הגלות, ונחיה לפניו עד עולם. (שלא נגלה עוד). ג. וְנִדְעָה נִרְדְּפָה לְדַעַת אֶת ה' - ונדע לרדוף את ידיעת ה', כְּשֹׁחַר נֶכּוֹן מְצָאוּ - כמו הרואה את עלות השחר, שבטוח (נכון = ברור ו בטוח) שיבוא אור היום, כך נדע בבטחון, שבדרכינו הטובה נשיג את ידיעת ה', וְיָבוֹא כְּגֶשֶׁם לָנוּ, כְּמַלְקוֹשׁ יוֹרֵה אֶרֶץ - וידיעת ה' תביא עלינו רוב טובה, כגשם וכמלקוש (גשם אחרון) המרזים את הארץ.

ד. לֹא יִתְּנוּ מַעֲלָלֵיהֶם, לְשׁוּב אֶל אֱלֹהֵיהֶם - לא יעזבו מעשיהם לשוב אל ה', כִּי רוּחַ זְנוּנִים בְּקִרְבָּם, וְאֶת ה' לֹא יָדְעוּ - כי רוח רצון בקרבם לזנות בע"ז, ואת ה' לא ידעו. ה. וְעֵנָה גֵאוֹן יִשְׂרָאֵל בְּפָנָיו - תכנע גאוות ישראל לפניהם, (לפני עצמם. ר"ל, שיראו את השפלת כבודם) וְיִשְׂרָאֵל וְאֶפְרַיִם יִפְשְׁלוּ בְּעֹנֵם - יבוא עליהם מכשול בעבור עוונם, כְּשֵׁל גַם יְהוּדָה עִמָּם - וגם יהודה, כשתתמלא הסאה יכשלו בעוונם. ו. בְּצֹאנֵם וּבְבִקְרָם יִלְכוּ לְבַקֵּשׁ אֶת ה' - גם כשילכו בני יהודה לבית ה' לבקש את ה', ולהביא קרבנות צאן ובקר לפניו, וְלֹא יִמְצְאוּ - לא ימצאו את ה', (שלא יקבל קרבניהם לרצון) חֶלֶץ מָהֶם - כי נפרד ה' מיהודה, והסיר שכינתו מהם. ז. בַּה' בָּגְדוּ, כִּי בָנִים זָרִים יִלְדוּ - בגדו בה', שילדו בנים מנשים נכריות, עֲתָה יֵאָכְלֵם חֵדָשׁ, אֶת חֲלֻקֵיהֶם - חודש אב, המוכן לפורענות, יאכל את חלקות שדותיהם. ח. תִּקְעוּ שׁוֹפָר בְּגִבְעָה, חֲצִצְרָה בְּרָמָה - תקעו בשופר ובחצוצרה, בגבעה וברמה, להזהיר את העם מפני האוייב, הֲרִיעוּ בֵּית אֹנָן - הריעו בשופר בבית אָנָן, מפני חרב האוייב, אַחֲרֵיךְ בְּנִימִין - בנימין! האוייב בא מאחריך להכותך. ט. אֶפְרַיִם לְשִׁמָּה תִּהְיֶה - ישראל יהיו תמהים מה לענות, בַּיּוֹם תּוֹכַחָה - ביום שאבוא להוכיחם על עוונם, בְּשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל, הוֹדַעְתִּי נְאֻמָּנָה - שהלא בתורה הודעתני נאמנה, שאביא הפורענות לסרים מדרך ה', י. הָיוּ שָׂרֵי יְהוּדָה, כְּמִסִּיגֵי גְבוּל - כמו אדם הנמשך ומשיג גבול חבירו, נמשכו יהודה אחר מעשי ודרכי ישראל, עֲלֵיהֶם, אֲשֶׁפוֹךְ כְּמִים עֲבָרְתִּי - ולכן אשפוך כמים, את כעסי עליהם. יא. עֲשׂוּק אֶפְרַיִם - עשוק וגזול אפרים ביד העמים, רְצוץ מִשִּׁפְט - שבור מהמשפט שנעשה בו, כִּי הוֹאִיל הֵלֶךְ אַחֲרַי צוֹ - מפני שרצה ללכת, אחר ציווי נביאי הבעל. יב. וְאֲנִי כַעֲשׂ, לְאֶפְרַיִם - אכלה את אפרים, כעש, כתולעת, האוכלת ומכלה את הבגד, וְכִרְקַב לְבֵית יְהוּדָה - אכלה את יהודה, כרקב, כתולעת, האוכלת ומכלה את העץ,

וּנְגַלָה עֵינֵי אֶפְרַיִם, וְרַעוּת שְׁמֵרוֹן, כִּי פָעְלוּ שִׁקְר־
מתגלים לפני עוונות אפרים, והרעות שעשו
בשומרון,
וְנָגַב יְבוּא - באים וגונבים ממון חבריהם,
פָּשַׁט גְּדוּד בַּחוּץ - וגדודי אנשים פושטים
ושודדים מחוץ לערים.
ב. וּבַל יֵאמְרוּ לַלְבָבִים - ואינם נותנים אל ליבם,
כָּל רַעְתָם זְכַרְתִּי - שאת כל הרעות שעושים -
אני זוכר,
עַתָּה סָבִיבוּ מֵעַלְלֵיהֶם - מעשיהם הרעים
סובבים אותם,
נָגַד פְּנֵי הָיוּ - מעשיהם נגד פני, ולא נעלמו ממני.
ג. בְּרַעְתָם יִשְׁמְחוּ מְלֶכֶךְ - המלך שמח, ברעות
שעושה העם,
וּבְכַחְשֵׁיהֶם שָׁרִים - ובשקריהם, משמחים את
השרים.
ד. כָּלֶם מְנַאֲפִים - המלך, השרים והעם,
כְּמוֹ תַנּוּר בַּעֲרָה מֵאֶפֶה - יצר הניאוף בוער
בקרבים, כבעירת האש שמבעיר האופה בתנור,
יִשְׁבּוֹת מַעִיר, מְלוּשׁ בָּצֵק עַד חֲמֻצָתוֹ - כפי
שיעור הזמן, שממתין האופה מלישת הבצק עד
שמחמיץ, ישבתו מלעורר את יצרם לעבירה,
ומיד כשיוכלו ימהרו וילכו לזנות.
ה. יוֹם מְלַפְנוּ - ביום שהיו ממליכים את המלך,
הֶחְלוּ שָׁרִים - נעשו השרים חולים,
חֲמַת מֵיָיִן - מחוס היין המשכר שבוער בקרבים,
מִשְׁךְ יָדוֹ אֶת לְצָצִים - היין משך את יד המלך,
להתחבר עם אנשים לצים.
ו. כִּי קָרְבוּ כַתְנֹור, לָבָם - עוררו את יצר ליבם
הרע, עד שיבער כאש בתנור,
בְּאֶרְבָּם - בשעה שאורבים וחושבים לעשות
העבירה,
כָּל הַלֵּילָה יִשֹּׁן אֶפְרַיִם - בלילה ישן האופה,
(שעדיין לא התחמם התנור),
בְּקֹר, הוּא בַעַר פֶּאֶשׁ לְהִבָּה - ובבוקר, שהתנור
מוסק בחוזקה, אופה את הלחם. (נמשל: כל הלילה
מבעירים את יצרם הרע, ומיד בבוקר ממחרים לחטוא)
ז. כָּלֶם יַחְמוּ כַתְנֹור - יצרו חם פֶּאֶשׁ התנור,
וְאָכְלוּ אֶת שִׁפְטֵיהֶם - הרגו את הסנהדרין כדי
שלא יעשו משפט,
כָּל מַלְכֵיהֶם נִפְלוּ - ולכן, כל מלכיהם נהרגו,
אֵין קֹרָא בָהֶם אֱלֵי - ואעפ"כ, אין מי שקורא אל
ה'.

ח. אֶפְרַיִם, בְּעַמִּים הוּא יִתְבּוֹלֵל - אפרים התערב
עם העמים, ולמד ממעשיהם,
אֶפְרַיִם הִיָּה עֵגָה בְּלֵי הַפּוּכָה - כפת הנאפית
בתנור, שאם לא יהפכו אותה מצד לצד - תשרף,
כך אפרים לא הופך במעשיו, לראות הטובים
הם או רעים.

ד. מָה אַעֲשֶׂה לְךָ אֶפְרַיִם, מָה אַעֲשֶׂה לְךָ יְהוּדָה -
אך כיצד אוכל לרפא אתכם, ישראל ויהודה ?
וְחִסְדְּכֶם פָּעַנְן בְּקֹר - הלא החסדים המעטים
שאתם עושים, נעלמים כענן בוקר, ומיד שבים
אתם לעשות רעות,
וְכַטֵּל, מִשְׁפִּים הֵלֶךְ - וכמו הטל, שמיד
בהשכמת הבוקר מתאדה בשמש.
ה. עַל כֵּן חֲצַבְתִּי בְּנִבְיָאִים - לכן, חצבתי דברי
ע"י הנביאים, (כמו החוצב בהר, שחוזר ומכה חוזר ומכה, כך
שבתי והוכחתי אותם ע"י הנביאים), להזהיר אתכם
מהרעה,
הַרְגָתִים בְּאֶמְרֵי פִי - ומפני שלא שמרו אמרי פי
- הרגתי בהם,
וּמִשְׁפָּטֶיךָ אֹר יֵצֵא - וכיצד אוכל להוציא
משפטך לאור ולטובה !?
ו. כִּי חִסַּד חֲפַצְתִּי וְלֹא זָבַח - הלא חפץ אני
שתעשו חסד, ולא בזבחים שתזבחו לי !
וְדַעַת אֱלֹהִים מַעֲלוֹת - ושתבקשו לדעת את ה',
ולא שתעלו לפני עולות !
ז. וְהִמָּה פֶּאֶדָם, עֲבָרוּ בְרִית - אך הם כאדם
הראשון עברו על ברית ה',
שֵׁם בְּגָדוֹ בִי - ושם בא"י שהושבתי אותם, בגדו
בי !
ח. גִּלְעָד, קְרִית פֶּעֲלֵי אֲנֹן - גלעד היא עיר של
עושי שקר,
עֲקָבָה מַדָּם - מלאה באנשים שאורבים לשפוך
דם נקי.
ט. וְכַחֲכִי אִישׁ גְּדוּדִים - וכמו גדודי אנשים,
המחכים ואורבים לשדוד העוברים בדרך,
חֶבֶר כְּהָנִים, דָּרַךְ יִרְצָחוּ שְׂכָמָה - מתחברים
הכהנים בדרכים איש לרעהו, שכס אל שכס,
לשדוד ולרצוח,
כִּי זָמָה עָשׂוּ - עשו את מחשבתם הרעה.
י. בְּבֵית יִשְׂרָאֵל רָאִיתִי שַׁעְרוֹרִיָּה - דבר מאוס
ומגונה,
שֵׁם זָנוֹת לְאֶפְרַיִם, נִטְמָא יִשְׂרָאֵל - ישראל זונים
ונטמאים בע"ז,
יא. גַּם יְהוּדָה, שֵׁת קִצִּיר לְךָ - גם על יהודה,
אשים ואביא קציר, כלומר אביא עליהם
פורענות,
בְּשׁוֹבֵי שְׁבוֹת עַמִּי - ופורענות זו תבוא, לפני
שאשיב את השבויים מעמי לארצם.

פרק ז

א. כְּרַפְאֵי לְיִשְׂרָאֵל - כשחפץ אני להושיע את
בניי,

מַזְעֵם לְשׁוֹנִים - מהכעס שמכעיסים את ה' בלשונם, כשמכחישים השגחת ה' בעולם, **זו לעגם בארץ מצרים** - וזה שירדו לבקש עזרה ממצרים, יהיה להם ללעג ובזיון.

פרק ח

א. אַל חֲכַךְ שׁוֹפֵר - הושע, שים שופר על החיך (שקול השופר עובר מהגרון דרך החיך) להזהיר את ישראל מהרעה, **כַּנְשֵׁר עַל בֵּית ה'** - במהירות כנשר, יבוא האוייב על בית ה' להחריבו, **יַעַן עֲבְרוּ בְרִיתִי, וְעַל תּוֹרַתִי פִשְׁעוּ** - וכל זה, מפני שעברו על ברית ה', ומרדו במצוות התורה. **ב. לִי יִזְעָקוּ, אֱלֹהֵי יַדְעֹנֹךְ יִשְׂרָאֵל** - כשתבוא על ישראל רעה, יזעקו אל ה' ויאמרו, אלקינו ! יודעים אנו אותך והושיענו. **ג. זַנַּח יִשְׂרָאֵל טוֹב** - אך ישראל, עזבו את ה' שהוא הטוב האמיתי, **אֹיִב יִרְדְּפוּ** - לכן, אויב ירדוף אותם. **ד. הֵם הַמְּלִיכֹ, וְלֹא מִמֶּנִּי** - כשישראל המליכו מלכיהם, לא שאלו את פי ה', **הַשִּׁירוּ, וְלֹא יִדְעָתִי** - וכשמינו שרים, ולא מדעתי, (שהיו רשעים, ומכשילים ומחטיאים אותם) **כִּסְפָּם וְזָהָבָם עָשׂוּ לָהֶם עֲצָבִים** - מהכסף והזהב עשו ע"ז, (הפסילים נקראו עצבים, משום שאינם מועילים ומעציבים את העובדים) **לְמַעַן יִכְרַת** - והעצבים, הם הסיבה שיכרת מהם העושר ע"י האוייב. **ה. זַנַּח עֲגֹלְךָ שְׁמֵרוֹן** - עזב ה' אתכם, בגלל העגל שהנחתם בבית אל (שהיו עובדים מלכי שמרון), **חֲרָה אֲפִי בָם** - בעגל שעשיתם, ובשומרון, **עַד מָתִי לֹא יִכְלֹו נֶקִין** - עד מתי לא יתנו אל ליבם, לנקות עצמם מהע"ז. **ו. כִּי מִיִּשְׂרָאֵל וְהוּא** - כי מישראל נעשה העגל, (כי מישראל הוא - העגל) **חָרַשׁ עֲשָׂהוּ, וְלֹא אֱלֹהִים הוּא** - אומן עשה את העגל, ואין בו כוח אלוקות, **כִּי שִׁבְבִים יִהְיֶה עֲגַל שְׁמֵרוֹן** - כי עגל שומרון יִכְתָּשׁ, ויעשה לחתיכות קטנות, **ז. כִּי רוּחַ יִזְרְעוּ, וְסוֹפְתָה יִקְצְרוּ** - ישראל קצרו רוח סופה, מפני שרוח זרעו, (מה שזורעים - קוצרים. לכן ישראל שעבדו ע"ז, יקצרו הבל כמותה, דהיינו שלא יצליחו במעשיהם) **קָמָה אֵין לוֹ** - לא תצמח התבואה, להיות קמה, (קמה - שבולים עומדות ומוכנות לקצירה) **צָמַח בְּלִי יַעֲשֶׂה קָמָח** - ולא יעשו קמח מהצמח שזרעו, (שלא יצליחו במעשיהם) **אוֹלֵי יַעֲשֶׂה, זָרִים יִבְלַעוּהוּ** - וגם אם תעשה התבואה קמה לעשות ממנה קמח, הזרים יקחו הכל.

ט. אֲכָלוּ זָרִים כַּחוֹ - מלכי עמים זרים אכלו את כוחם, את עושרם של בניי, **וְהוּא לֹא יָדַע** - ולא נתנו אל ליבם לדעת על מה באו עליו הצרות. **גַּם שִׁיבָה זָרָקָה בּוֹ, וְהוּא לֹא יָדַע** - ואף שנחלשו כזקנים, לא נתנו אל ליבם לדעת על מה באו עליו הצרות. **י. וְעַנָּה גֵאוֹן יִשְׂרָאֵל בְּפָנָיו** - תכנע גאוות ישראל לפניהם, (לפני עצמם. ר"ל, שיראו את השפלת כבודם) **וְלֹא שָׁבוּ אֶל ה' אֱלֹהֵיהֶם, וְלֹא בִקְשׂוּהוּ בְּכָל זֹאת** - ועל אף כל זאת, לא שבו ולא בקשו את ה'. **יא. וַיְהִי אֶפְרַיִם, כִּיּוֹנָה פוֹתָה אֵין לָב** - אפרים נדמו ליונה, המתפתה בקלות לאכול מן הזרעים המפוזרים ברשת - ונלכדת. **מִצְרַיִם קָרְאוּ, אֲשׁוּר הִלְכוּ** - למצרים קראו, ולאשור הלכו לבקש עזרה. (ובהליכה זו לעזרת הגויים - יכשלו וילכדו) **יב. כַּאֲשֶׁר יִלְכוּ** - לבקש את עזרת הגויים, **אֶפְרוּשׁ עֲלֵיהֶם רִשְׁתִּי** - ללכדם ברעה, **כְּעוֹף הַשָּׁמַיִם אוֹרִידִם** - שיפלו מטה, כעוף שנופל עם הרשת שלכדה אותו, **אִיסָרִם, כִּשְׁמַע לַעֲדָתָם** - אביא עליהם יסורים, כפי שהשמעתי לעדת ישראל במדבר דברי התוכחות. **יג. אוֹי לָהֶם כִּי נִדְדוּ מִמֶּנִּי** - אוי להם, על שנדדו ורחקו ממני, **שׂד לָהֶם כִּי פִשְׁעוּ בִי** - השודד יבוא עליהם, כי פשעו ומרדו בי, **וְאֲנֹכִי אֶפְדָּם, וְהֵמָּה דָּבְרוּ עָלַי כְּזָבִים** - ואני חשבתי לפדות אותם מצרותם, אך הם דברו על ה' דברי כזב וכחשו בהשגחתי, על כן לא אצילם. **יד. וְלֹא יִזְעָקוּ אֵלַי בְּלָבָם, כִּי יִיָּלִילוּ עַל מִשְׁפְּבוֹתָם** - ולא זועקים בליבם אל ה', כאשר מִיָּלָלִים במשכבם על צרותיהם, **עַל דָּגָן וְתִירוֹשׁ יִתְגוֹרְרוּ** - מחוּזק הרעב, היו מתאספים ממקום למקום לחפש דגן ותירוש, **יִסוּרוּ בִי** - ואף על פי כן יסורו ממני. (ולא נותנים אל ליבם שמה' בא הרעב) **טו. וְאֲנִי יִסְרֵתִי, חֲזַקְתִּי זְרוּעֹתָם** - וכאשר קשרתי וחזקתי זרועותם כנגד אויביהם, **וְאֵלַי יִחְשְׁבוּ רָע** - עלי חשבו רעה, ולא הבינו שאני חזקתי אותם נגד האוייב. **טז. יִשׁוּבוּ, לֹא עַל** - ישיבו את עצמם ללכת לדרך רעה, ולא אל ה', שהוא עליון על כל הארץ, (ואת כל צרותיהם תולים ביד המקרה) **הֵיוּ כְּקִשְׁתׁ רָמִיָּה** - ודומים בכך, לקשת מקולקלת, המרמה את היורה ולא פוגעת במטרה, (כך ישראל, לא נותנים אל ליבם להבין, שהרעות מה' באות, ולא שבים אל ה') **יִפְּלוּ בְּחָרֵב שָׁרִיהֶם** - לכן, יפלו השרים בחרב,

ב. גִּרְוֹן וַיִּקַּב לֹא יִרְעֶם - לכן, תבואה שבגורן ויין שביקב, לא תהיה להם למרעה, למאכל, וְתִירוֹשׁ יִכְחַשׁ בָּהּ - התירוש "ישקר" לישראל, ולא יוציאו יין מהגפן, ג. לֹא יֵשְׁבוּ בְּאֶרֶץ ה' - כי יגלו, וְשָׁב אֶפְרַיִם מִצְרַיִם - ישיבו את עצמם לנוס למצרים, וּבְאֶשׁוּר טָמְא יֹאכְלוּ - ובגלות אשור יאכלו מאכלים טמאים. ד. לֹא יִסְכּוּ לַה' יִי, וְלֹא יַעֲרְבוּ לוֹ - לשם מה ינסכו לפני ה' יין, הלא אינו לרצון לפניו, ואינו ערב לו, (שהלא עוברים על מצוותיו) זָבַחִיהֶם, כָּלֶחֶם אוֹנִים לָהֶם - זבחייהם נחשבים כמאכל של אונן, (אבל), שמאכלו נטמא ממנו, כָּל אֲכָלֵיו יִטְמָאוּ - כל מי שאוכל ממאכל האונן - נטמא, כך כל זבחייהם - כטמאים לפני, פִּי לַחֲמֵם לִנְפֹשׁ, לֹא יָבוֹא בֵּית ה' - הקרבן שמביאים לכפרת נפשם, אין ראוי שיבוא בבית ה'. (מפני שאינם מטיבים את דרכם) ה. מִה תַעֲשׂוּ לַיּוֹם מוֹעֵד - ומה תעשו, ביום המיועד לפורענות שתבוא עליכם, וְלַיּוֹם חַג ה' - שהוא היום, שה' יהרוג בכס. (ההריגה היא כמו זבח שמקריבים ביום חג) ו. פִּי הִנֵּה הִלְכִנוּ, מִשֵּׁד - כי הנה הלכנו מארצם מפני השודד שבא עליהם, (ני"ן) מִצְרַיִם תִּקְבְּצֵם, מִן תִּקְבְּרֵם - במצרים יתקבצו, ובעיר מוֹף (מוֹף היא נוף) ימותו ויקברו, מִחֲמַד לְכַסְפִּים - בתי אוצרות כספם שהיו חומדים, קִמוֹשׁ יִירָשׁוּ, חוֹחַ בְּאֶהְלִיֶהֶם - יִרְשׁוּ קִימוֹשׁ וחוח (מיני קוצים), מפני שיהיו שממה. ז. בָּאוּ יָמֵי הַפְּקָדָה, בָּאוּ יָמֵי הַשְּׁלֵם - באו הימים, שה' יפקוד ויזכור לשלם להם כפעלם הרע, יִדְעוּ יִשְׂרָאֵל, אֲוִיל הַנְּבִיא מִשְׁגַּע אִישׁ הָרוּחַ - אז ידעו ישראל, שאוילים היו נביאי השקר, ומשוגע היה האיש שחשבו שיש בו רוח אלוקים, והבטיחו להם טובות, עַל רֵב עֹנֵךְ, וְרִבָּה מִשְׁטָמָה - ובגלל רוב עוונותיכם, רבה השנאה השמורה עליכם אצל ה'⁶. ח. צַפָּה אֶפְרַיִם עִם אֱלֹהֵי - צופה (נביא שקר) יש לאפרים עם הע"ז שלו, נְבִיא פֶחַ יִקוֹשׁ עַל כָּל דְּרָכָיו - ונביא שקר זה, דומה לפח ומוקש לישראל, (שמכשיל אותם בדרכיהם) מִשְׁטָמָה, בְּבֵית אֱלֹהֵינוּ - ולכן בבית ה', יש לישראל - משטמה, (שנאה) מאת ה'.

ח. נִבְלַע יִשְׂרָאֵל - נשחת ישראל, (ע"י הגויים), עֲתָה הָיוּ בְּגוֹיִם, כְּכָלִי אֵין חֶפֶץ בּוֹ - ישראל בזויים בעיני הגויים, ככלי, שאין בו חפץ ושימוש. ט. פִּי הִמָּה - ישראל, עָלוּ אֲשׁוּר - לבקש את עזרתם, פָּרָא בּוֹדֵד לוֹ - כחמור בר ההולך יחידי, בלי מנהיג, אֶפְרַיִם, הִתְנוּ אֶהְבִּים - אפרים נתנו אתנן כזונה, למלך אשור. (שיעזור להם) י. גַם פִּי יִתְנוּ בְּגוֹיִם - אף על פי שנתנו אתנן לגויים שיעזרום, עֲתָה אֶקְבָּצֵם - בבא העת, אגאל אותם, וַיִּחְלוּ מֵעַט, מִמֶּשֶׂא מֶלֶךְ שָׂרִים - ומעט חיל ורעדה יבוא עליהם, מהמשא שיתנו עליהם מלכי ושרי העמים. יא. פִּי הִרְבָּה אֶפְרַיִם, מִזְבַּחֹת לַחֲטָא, הָיוּ לוֹ מִזְבַּחֹת לַחֲטָא - וחיל זה שיבוא עליהם, יהיה מפני שהרבו לחטוא ולעשות מזבחות לע"ז. יב. אֶכְתֵּב לוֹ רִבִּי תוֹרָתִי - ריבוי הוראות ותוכחות הנביאים, שאני שולח לו תמיד, (מפני שרבים השליחים שאני שולח, נחשבים התוכחות כאילו כתובות לפניו) כְּמוֹ זֶר נִחְשְׁבוּ - נחשבים בעיניהם כדיבורים של אדם זר, ואינם שומעים. יג. זָבַחִי הִבְהִי - זבחייהם הנשרפים לפני, יִזְבְּחוּ בֶּשֶׂר וַיֹּאכְלוּ, ה' לֹא רָצָם - שישחטו את הבשר לעצמם ויאכלו בשר (כאילו כתוב "יזבחו בשר ויאכלו"), שהרי אינם לרצון לפני, עֲתָה - בעוד זמן קצר, יִזְכְּרוּ עֹנֵם וַיִּפְקֹד חֲטָאתֶם, הִמָּה מִצְרַיִם יֵשׁוּבוּ - יזכור להענישם על חטאתם, וישובו למצרים. (בזמן יוחנן בן קרח) יד. וַיִּשְׁפַח יִשְׂרָאֵל אֶת עֲשָׂהוּ, וַיִּבֶן הַיִּכְלֹת - שכח ישראל את ה' שעשהו לעם, ובנה ארמונות לע"ז, וַיְהוּדָה, הִרְבָּה עָרִים בְּצִרוֹת - ויהודה הרבו ערים בצורות להגן מהאוייב, (ולא בטחו בה') וְשַׁלַּחְתִּי אֶשׁ בְּעָרָיו - של יהודה, וְאָכְלָה אֶרְמֹנֶתֶיהָ - והאש תאכל את ארמונות הע"ז שבנו.

פרק ט

א. אֵל תִּשְׁמַח יִשְׂרָאֵל אֶל גִּיל, כְּעַמִּים - אין ראוי לכם לשמוח ולגיל כמו העמים, פִּי זָנִיתָ מֵעַל אֱלֹהֶיךָ - מפני שזניתם מעל ה', אֶהְבֵּת אֶתְנֶן, עַל כָּל גְּרוֹנוֹת דָּגָן - כזונה האוהבת לקבל אתנן דגן מן הגורן, הלכתם לבקש את עזרת הגויים.

⁶ כמו: " וַיִּשְׁטֹם עֲשׂוֹן אֶת יַעֲקֹב..."; בראשית כז' מא'.

שָׁרָשָׁם יָבֵשׁ, פְּרִי בַל יַעֲשׂוּן - והם כשורש יבש של עץ, שלא יוכל להצמיח פירות, **גַּם כִּי יֵלְדוּן, וְהִמְתִּי מִחֲמַדֵּי בְטָנָם** - ואפילו אם ילדו, אמית את בניהם הנחמדים.
יז. יִמְאָסִם אֱלֹהִי, כִּי לֹא שָׁמְעוּ לוֹ - ימאס אותם ה' אלוקי, כי לא שמעו בקולו, **וַיְהִיו נִדְדִים בְּגוֹיִם** - ויגלו לנדוד בין הגויים.

פרק י

א. אֶפְרַיִם בּוֹקֵק יִשְׂרָאֵל - ישראל נמשלו לגפן ריקה מכל רטיבות ולחלוחית, מכל טובה,⁷ **פְּרִי יִשׂוּה לּוֹ** - וכי ראוי שיתן וישים לו ה' פרי !! **כָּרֵב לִפְרִיּוֹ** - הלא, כשהשפעת עליהם רוב טובה,
הֲרִבָּה לַמִּזְבְּחוֹת-הירבו להקריב במזבחות לע"ז,
כְּטוֹב לְאַרְצוֹ - וכשהטבתי לו בארצו,
הֵיטִיבוּ מִצְבוֹת - חיזקו ופיארו את המצבות לע"ז.

ב. חֲלַק לֶבֶם - ליבם נחלק מעם ה', ופנה לע"ז,
עֲתָה יִאָּשְׁמוּ - עתה, יהיו לשממה,⁸
הוּא יַעֲרֹף מִזְבְּחוֹתָם - וזה שחלק ליבם מעם ה', הוא הדבר שגרם שיהרסו מזבחותם,
יִשְׁדָּד מִצְבוֹתָם - וישדדו האוייבים את מצבותם.
ג. כִּי עֲתָה יֹאמְרוּ - ועתה, כשיבוא האוייב יאמרו:

אֵין מֶלֶךְ לָנוּ - אין לנו מלך שיצילנו,
כִּי לֹא יִרְאֵנוּ אֶת ה', וְהִמְלִיךְ מֶה יַעֲשֶׂה לָנוּ - ורעה זו באה עלינו, כי לא יראנו מה', והמלך, כיצד יוכל להצילנו.

ד. דִּבְרוּ דְבָרִים - נגד ה',
אֱלוֹת שׂוֹא - נשבעו לשקר,
כָּרַת בְּרִית - כרתו ברית לע"ז,
וּפְרַח כְּרֹאשׁ מִשְׁפָּט, עַל תְּלָמִי שְׂדֵי - יפרח עליהם משפט של פורענות, כעשב המר הפורח בערוגות השדה.

ה. לַעֲגֻלוֹת בַּיִת אֹן - בעבור עגלי הזהב שבבית אל,⁹ שִׁנְלַקְחוּ בִשְׂבִי,
יִגְוְרוּ שְׂכָן שְׁמֵרוֹן - יבוא פחד לשוכנים בשומרון, (שיאמרו: אם לא הגן על עצמו, כיצד יגן עלינו ??)
כִּי אָבֵל עָלְיוּ עֲמוֹ - יתאבלו עם ישראל על העגל שנשבה,

וּכְמִרְיֹו - והכמרים גם הם יתאבלו,
עָלְיוּ יִגְלוּ - על העגל, שעליו היו תמיד שמחים,
עַל כְּבוֹדוֹ, כִּי גָלָה מִמֶּנּוּ - יתאבלו על כבודו (של העגל) שגלה ממנו, כשנלקח בשבי האוייב.

ט. הָעַמִּיקוּ שְׁחַתוּ כִּימֵי הַגְּבֻעָה - העמיקו להשחית את דרכם, כמו בימי פלגש בגבעה,
יִזְכּוּר עֲוֹנָם יִפְקוֹד חֲטָאתָם - ולכן, יזכור להענישם על רעתם.

י. פַּעֲנָבִים בַּמִּדְבָּר, מִצְאָתִי יִשְׂרָאֵל - ישראל חביבים היו על ה', כגפן שמוצא אדם במדבר,
כְּבַפְּוֶה בְּתֵאֵנָה - כחביבות שיש לאדם, בתאנה היוצאת ראשונה,

בְּרֵאשִׁיתָה - בתחילת בישול התאנים,
רְאִיתִי אֲבוֹתֵיכֶם - ראיתי בחביבות את אבותיכם,

הִמָּה בָּאוּ בַעַל פְּעוֹר - אך כשהם באו לעבוד לבעל פעור,
וַיִּנְזְרוּ לַבִּשְׁת - והפרישו עצמם לע"ז, המביישת את עובדיה,

וַיְהִיו שְׁקוּצִים, כְּאֶהָבִם - היו משוקצים ומתועבים לפני, כפי השיעור שאהבתי אותם בתחילה.

יא. אֶפְרַיִם, פְּעוֹף יִתְעוֹפֵף כְּבוֹדָם - כבודם של אפרים, יתעופף כעוף הפורח, (הכוונה שימעטו בניהם) **מִלְדָּה וּמִבְטָן וּמִהַרְיֹון** - או שימותו בלידה, או בעודם בבטן אימם, או שלא יהיו כלל בהריון.

יב. כִּי אִם יִגְדְּלוּ אֶת בְּנֵיהֶם, וְשִׁפְלֵתִים מֵאֲדָם - ואף אם יזכו לגדל את בניהם, ימותו בניהם ויהיו שכולים,

כִּי גַם אוֹי לָהֶם - אוי יהיה להם בכל מעשיהם,
בְּשׂוּרֵי מֵהֶם - כשאסור מהם.

יג. אֶפְרַיִם, כְּאִשׁוֹר רְאִיתִי לְצוֹר שְׁתוּלָה בְּנוֹה - אפרים ישב בשלווה, כְּצוֹר שהיתה שתולה במקומה בנוה טוב,

וְאֶפְרַיִם, לְהוֹצִיא אֶל הַרְגַּ בְּנָיו - ומתוך טובה זו, הוציא אפרים את בניו להריגה בעבודת המולך.

יד. תָּן לָהֶם ה' - תן להם כעת, בעודם קטנים, (שלא יהיה צערם גדול כל כך)
מֶה תִּתֶּן - את העונש הראוי להם.

תָּן לָהֶם רַחֵם מִשְׁפִּיל - תן להם את ענשם, בזמן שהם בְּרַחֵם אימם, (שכבר שם ימותו ויעשו את הוריהם שכולים),

וְשָׂדִים צִמְקִים - ואם יוֹלְדוּ, שיצמקו שְׂדֵי אמם, וימותו ברעב בעודם קטנים.

טו. כָּל רַעְתָּם בְּגִלְגָּל - כל הרעות שעשו (בע"ז) היו בגלגל,

כִּי שָׁם שְׁנֵאתִים - כי שם גרמו בע"ז שעבדו, שאשנא אותם,

עַל רַע מַעֲלִיָּהֶם, מִבֵּיתִי אֶגְרָשָׁם - ומפני רוע מעשיהם, מבית ה' אגרש אותם ואחריבו,

לֹא אוֹסֵף אֶהְבֶּתֶם - לאהוב אותם,
כָּל שְׂרִיָּהֶם סוֹרְרִים - מפני השרים, שסרים מדרך טובה.

טז. הִנֵּה אֶפְרַיִם - בצרות רבות,

⁷ כמו: " בוקה ומבוקה ומבלקה..." ; נחום ב' יא'.

⁸ כמו: " תאשם שמרון כי מרתה באלקיה..." ; לקמן יד' א'.

⁹ קורא לבית אל - בית און, כדרך גנאי.

ו. גם אותו - את עגל הזהב, שהיה בבית אל, לאשור יובל, מנחה למלך רב - יובילו כמנחה לסנחריב מלך אשור, בשנה אפרים יקח - אפרים יקח עמו בושה, ויבוש ישראל מעצתו - שיתבייש על העיצה, לעשות העגלים.

ז. נדמה שמרון מלכה - יכרת מלך שומרון ממלכותו, כקצף על פני מים - כמו הקצף הצף על פני המים, שכלה במהרה.

ח. ונשמדו במות און, חטאת ישראל - הבמות שבבית אל, שהיו חטאת לישראל - ישמדו, קוף ודרדר יעלה על מזבחותם - על חורבן המזבחות, יעלה קוף ודרדר, ואמרו להרים פסונו, ולגבעות נפלו עלינו - ומרוב בושה, יאמרו להרים ולגבעות שיפלו ויכסו אותם.

ט. מימי הגבעה, חטאת ישראל - מימי פלגש בגבעה, החזיקו ישראל בחטאי ע"ז, שם עמדו - שם בגבעה, עמדו להלחם עם בני בנימין, לא תשיגם בגבעה מלחמה על בני עלוה - ומפני הע"ז שעבדו, לא יצליחו בתחילה במלחמתם עם בני בנימין שעשו עולה ופשע, (פסל מיכה)

י. באותי ואסרם - ברצוני אקשור אותם בעול העמים, ואספו עליהם עמים - יאספו עליהם עמים, באסרם לשתי עונתם - ויקשרו העמים את ישראל במוסרות לשתי מענות מחרשה (מענה מחרשה הוא התלם, השורה, שעל השור לחרוש, וכשיקשור את השור לחרוש בשתי מענות, תכבד עבודת השור), דהיינו, אביא עליהם רעה גדולה וכפולה.

יא. ואפרים עגלה מלמדה - למדתי (הרגלתי) את אפרים לסבול עול מצוות, כעגלה שהרגילו אותה לחרוש בשדה, אהבתי לדוש - אך היא (העגלה) אוהבת רק את עבודת הדישה, (שתוך כדי דישה, יכולה לאכול. נמשל: שרוצים רק לקבל השכר מבלי לשאת בעול המצוות) ואני עברתי על טוב צוארה - ואני העברתי ידי על צווארה, וראיתי שטוב ושמן הוא, ומסוגל לקבל העול, (עול תורה), ארביב אפרים, יחרוש יהודה - לכן הרכבתי העול על אפרים, וגם על יהודה שיחרוש, ישדד לו יעקב - ויכתשו בניי גושי האדמה, לכסות בהם את הזרעים.

יב. זרעו לכם לצדקה - זרעו בניי, צדקות איש לרעהו, קצרו לפי חסד - ואז, תקצרו רוב חסד שאשפיע עליכם.

נירו לכם ניר - אחר שתקצרו, שובו לחרוש עוד (ניר - חרישה) ולזרוע צדקות, (הוסיפו במעשים טובים) ועת לדרוש את ה' - ובכל זמן וזמן, בקשו לדעת את דרך ה', עד יבוא, ויורה צדק לכם - עד שיבוא ה', וישליך עליכם צדקות רבות.

יג. חרשתם רשע, עולתה קצרתם - אך אתם, חרשתם וזרעתם רשע, ולכן תקצרו עול ושקר, (שאגמול עמכם רעות), אכלתם פרי כחש - ופרי כחש ושקר (פרי רע) תאכלו, (שאעניש אתכם ברעה), פי בטחת בדרבך - הרעה, ברב גבוריך - ובגבורים הרבים שהיו לך - בטחת.

יד. וקאם שאון בעמך - יקום בעמך, שאון, רעש האוייב כשיבוא עליך, וכל מבצריך, יושד - וכל המבצרים שבנית, ישדוד האוייב, פשד שלמן בית ארבל, ביום מלחמה - כמו ששדד שלמן (שם איש) את בית ארבל ביום שנלחם עימם, אם על בנים רטשה - וביקע את בטנם של האמהות והבנים.

טו. פכה עשה לכם בית אל - וכל זה נגרם לכם מפני העגל שעבדתם בבית אל, מפני רעת רעתכם - ומפני הרעה הגדולה שבכל רעותיכם, (עגלי הזהב שבבית אל), בשחר, נדמה נדמה מלך ישראל - וכבר בתחילת מלכותו של הושע בן אלה - נכרתה מלכותו.

פרק יא

א. פי נער ישראל ואהבהו - כי עוד שהיו ישראל כנער, (בתחילת היותם לעם) - אהבתי אותם, וממצרים קראתי לבני - ועוד כשהיו במצרים קראתי להם: בני.

ב. קראו להם - קראו להם הנביאים לשוב אל ה', כנגד קריאתם של הנביאים, הלכו מפניהם - הלכו בניי מפניהם ופנו לע"ז, לבעלים יזבחו, ולפסלים יקטרון: ג. ואנכי תרגלתי לאפרים, קחם על זרועתי - ואני הרגלתי את אפרים, שהאומן יקח אותם על זרועותיו ברחמים, (האומן הוא משה רבנו, שהנהיג את ישראל בנחת) ולא ידעו, פי רפאתים - ואינם שמים אל ליבם, שאני הוא שרפאתי והצלתי אותם מהצרות.

כָּאֲרִיָּה יִשְׁאָג - כמו שכל החיות מתאספת לקול שאגת האריה, כך יתאספו כל ישראל לקול שאגת ה' בעת הגאולה,
כִּי הוּא יִשְׁאָג, וַיַּחְרְדוּ בְּנֵי מִיָּם - בזמן שאגת ה', ימהרו לשוב ארצה בניי שמעבר לים.
יֵא. יַחְרְדוּ כַּצֹּפֹר מִמְצָרִים, וּכְיוֹנָה מֵאֲרֶץ אֲשׁוּר - ימהרו לשוב ממצרים ומאשור, כציפור ויונה הממהרים לעוף,
וְהוֹשְׁבֵתִים עַל בְּתִיָּהֶם נֶאֱמַר ה' - וישבו בבטחה בבתיהם.

פרק יב

א. סִבְבֵנִי בְּכַחַשׁ אֶפְרַיִם, וּבְמַרְמָה בֵּית יִשְׂרָאֵל - ישראל, היו סובבים אותי ברמאות כאילו שבים אלי, אך ליבם בל עימם,
וַיְהוּדָה עַד רֹד, עִם אֵל - אך מלכות יהודה, עוד מושלת בעם על פי ה',
וְעַם קְדוּשִׁים נֶאֱמָן - ומושלים בעם, מתוך נאמנות לאלוקים קדושים (לה').
ב. אֶפְרַיִם רָעָה רוּחַ - אפרים רועה את הרוח, את הע"ז שהיא הבל,
וְרֹדְף קָדִים - את רוח קדים, (עוסק כל היום בהבל הע"ז)
כָּל הַיּוֹם, כָּזָב וְשָׂד יִרְבֶּה - כל היום, מרבה לשקר ולשדוד,
וּבְרִית עִם אֲשׁוּר יִכְרְתוּ, וְשָׁמֶן לְמִצְרַיִם יוּבַל - עושה ברית עם אשור, ומוביל למצרים שמן, כדי שיעזרו להם מאוייביהם.
ג. וְרִיב לְה' עִם יְהוּדָה - אחר שגם יהודה חטאו, יריב איתם ה',
וְלִפְקֹד עַל יַעֲקֹב בְּדַרְכָּיו, כִּמְעַלְלֵי יִשְׂבִּי לוֹ - לזכור להענישם, על דרכיהם ומעשיהם הרעים.
ד. בְּבֶטֶן, עֵקֵב אֶת אַחִיו - הלא עוד בבטן רבקה, אחז יעקב בעקב עשיו, (שהוא פלא, שעובר יתפוס בכוח בעקב אחיו שיצא מבטן אימו) לאות, שיעקב ישלוט בעשיו, ומדוע ילכו לבקש את עזרת הגויים,
וּבְאוֹנוֹ, שָׂרָה אֶת אֱלֹהִים - ובכוחו של יעקב נלחם עם שרו של עשיו - ונהיה שר עליו וניצחו.
לאות לבניו, שלא תשלוט בהם שום בריה כשיעשו רצון ה'.
ה. וַיִּשָׂר אֵל מְלֹאךְ, וַיִּכַּל - נהיה שר על המלאך - וניצח אותו,
כִּכָּה וַיִּתְחַנֵּן לוֹ - בכה המלאך והתחנן ליעקב שישלחו,
בֵּית אֵל יִמְצְאוּ, וְשֵׁם יִדְבַר עִמָּנוּ - גם בבית אל מצא ודיבר וברך את יעקב. (ומדוע א"כ לא תבטחו בה', ותלכו לבקש עזרה ממצרים ומאשור)

ד. בְּחַבְלֵי אָדָם אֲמַשְׁכֶּם, בְּעִבְתוֹת אֲהַבֶּה - משכתי את ישראל אלי, בחבלים רכים שמושך בהם אדם את בנו,
וְאֶהְיֶה לָהֶם, כְּמַרְיָמִי עַל עַל לְחִיָּהֶם - הנהגתי אותם ברחמים, כמו החורש המרחם על הבהמה, ומרים מעל לחייה את העול, להקל ממנה המשא,
וְאֵט אֲלִיו, אוֹכִיל - הטתי להם את האוכל עד פיהם, (נמשל: שה' הנהיג אותם ברחמים ודאג לכל צרכם)
ה. לֹא יָשׁוּב אֵל אֶרֶץ מִצְרַיִם - לא היו צריכים לשוב אל ארץ מצרים, (שהלא כבר אמרתי: לא תוסיפון לשוב בדרך הזה עוד)
וְאֲשׁוּר הוּא מְלֹכּוֹ - ועל כורחס, נאלצו לתת מס למלך אשור,
כִּי מֵאֲנוּ לָשׁוּב - וכל זה, מפני שסרבו לשוב אלי. (שאם היו שבים אלי, לא היו צריכים לבקש את עזרת המצרים, ולא היו נותנים מס לאשור)
ו. וְחָלָה חֶרֶב בְּעַרְוִי - תחול (תיפול ותנוח עליהם) החרב בערי ישראל,
וְכַלְתָּה בְּדִיו וְאָכְלָה - החרב, תאכל ותכלה את גיבוריו,
מִמְעֻצוֹתֵיהֶם - מפני העיצות, שיעצו לבקש את עזרת הגויים, ולא לפנות אל ה'.
ז. וְעַמִּי תְלוּאִים לְמִשׁוֹבְתֵי - ועמי, תלויים ומסופקים אם לשוב אלי אם לאו,
וְאֵל עַל יִקְרָאוּ - הנביאים קוראים להם לשוב אל על, אל ה' שהוא עליון על כל הארץ,
יַחַד לֹא יְרוּמִם - וכולם יחד, אין בהם מי שמרומם ומגדל בליבו את ה'.
ח. אֵיךְ אֶתְנֶן אֶפְרַיִם - אך ברוב רחמי, איך אוכל לתת אותך אפרים, ביד האוייב,
אֲמַגִּיד יִשְׂרָאֵל - למסור אותך ביד האוייב,
אֵיךְ אֶתְנֶן כְּאֲדָמָה, אֲשִׁימֶךָ כְּצִבְאִים - איך אתן אותך להפוך אותך כערים אדמה וצבויים, (שנהפכו במהפכת סדום)
וְהִפַּךְ עָלַי לְבִי - ברוב רחמים עליך,
יַחַד נִכְמְרוּ נְחוּמִי - כל רחמי יחד מתחממות ומתעוררות, מלהביא עליכם הרעה, ולרחם עליכם.
ט. לֹא אֶעֱשֶׂה חֶרוֹן אֶפִּי, לֹא אָשׁוּב לְשַׁחַת אֶפְרַיִם - לא אעשה כפי חרון האף שבי, ולא אשוב להשחית את ישראל,
כִּי אֵל אֲנִכִּי - וכבר הבטחתי: "לא מאסתים ולא געלתים לכלותם..."
וְלֹא אִישׁ - ובידי לרחם ביותר,
כְּקֹרֶבֶךָ קְדוּשׁ, וְלֹא אָבּוֹא בְּעִיר - וכבר הבטחתי שבקרבתך אשרה את קדושת שכינתי, ולא בעיר אחרת.
י. אַחֲרַי ה' יִלְכּוּ - בבא עת הגאולה,

וְדַמְיוּ עָלָיו יְטוֹשׁ - דם הנקיים ששפכו אפרים, כאילו יתפשט עליהם לנקום בהם, וְחִרְפָּתוֹ, יָשִׁיב לוֹ אֲדָנָיו - ואת החרפה שחרף כלפי ה', ישיב לו ה' גמולו בראשו.

פרק יג

א. כְּדָבַר אֲפְרַיִם רְתַת - בתחילה, קודם שחטא, היה אוהו בעמים רתת ורעדה משמעו של אפרים,

נִשְׂאָה הוּא בְּיִשְׂרָאֵל - שהיה אפרים מנושא ומרומם בישראל,

וַיֵּאָשֶׁם בְּבַעַל, וַיִּמַּת - אך כיון שחטא והיה אשם בעבודת הבעל - נחשב כמת.

ב. וַעֲתָה יוֹסִפוּ לְחַטֹּא - ועד עתה (אחר מלכות ירבעם בן נבט, והעגלים שעשה) מוסיפים לחטוא,

וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם מִסְכָּה מִכֶּסֶפֶס פְּתִיבוֹנִים עֲצָבִים - עשו להם מכספס, תבנית של ע"ז.

מַעֲשֵׂה חֲרָשִׁים כְּלָה - הפסלים כולם, מעשה אומן הם,

לָהֶם - לעובדי הע"ז,

הֵם אֹמְרִים - יאמרו כהני הע"ז:

זָבַחִי אֲדָם, עֲגָלִים יִשְׁקוּן - אדם הזובח לע"ז, ינשק בפיו את העגלים ובכך יזכה לשכר רב.

ג. לָכֵן יִהְיוּ - עובדי הע"ז,

כַּעֲנַן בִּקְרַר - יכלו מן העולם, כענן בוקר שהולך ונעלם במהרה,

וְכִטְל, מִשְׁפִּים הַלֶּךְ - וכמו הטל שנעלם בחום היום,

כַּמֶּץ, יִסְעַר מִגֶּרֶן - וכמו המוץ שרוח סערה תעיף אותו מהגורן,

וְכַעֲשָׂן מֵאֲרָבָה - וכמו עשן היוצא מהארובה ונעלם.

ד. וְאֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ מֵאֲרָץ מִצְרַיִם - ואני ה', אלוקיך שהוצאתיך מארץ מצרים,

וְאֵלֵהֶם זֹלָתִי, לֹא תִדַע - ולא היה לך לדעת - אלוקים אחרים,

וּמוֹשִׁיעַ אֵין בְּלָתִי - שהלא אין מלבדי אלוקים שיושיע אותך.

ה. אֲנִי יֹדְעֶיךָ בְּמִדְבָר - אני ה', שידעתי לתת לך את כל צרכיך במדבר,

בְּאֲרָץ תְּלָאוֹת - בארץ מדבר.

(תלאות - מקום שמתאווים בו לכל טובה)

ו. כַּמְרֵעִיתָם וַיִּשְׁבְּעוּ - כאשר באו למקום מרעה, לא"י, שבעו ברוב טובה,

שְׁבְּעוּ וַיָּרֶם לָבָס, עַל כֵּן שְׂכֹחוּנִי - וכאשר שבעו, גבה ליבם ושכחו את ה'.

ו. וְה' אֱלֹהֵי הַצְּבָאוֹת - והלא ה' שולט בכל הצבאות, (צבא השמים וצבא הארץ),

ה' זָכְרוּ - ושם ה' נזכר כאדון הכל, ומדוע לא תבטחו בו !?

ז. וְאַתָּה בְּאֵלֶיךָ תָּשׁוּב - ואתה, אל ה' אלוקיך תשוב,

חֶסֶד וּמִשְׁפָּט שָׁמַר, וְקוֹה אֶל אֱלֹהֶיךָ תִּמְיֵד - שמור לעשות חסד ומשפט צדק, ותקוה תמיד לישועת ה'.

ח. כִּנְעַן בְּיָדוֹ מֵאֲזִי מִרְמָה - אך אתה, כסוחר שבידו מאזני מרמה,

לַעֲשֹׂק אָהַב - לעשוק ולגזול אוהב.

ט. וַיֹּאמֶר אֲפְרַיִם אֲךָ עֲשֵׂרְתִי, מִצְּאֵתִי אֹן לִי - כל עושרי, בזכות כוחי הוא בא¹⁰,

כָּל יָגִיעִי לֹא יִמְצְאוּ לִי עֹון אֲשֶׁר חָטָא - ועוד יאמר ברשעו: כל עושרי שיגעתי עליו, לא ימצא בו כל עוון וחטא.

י. וְאֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ מֵאֲרָץ מִצְרַיִם - אני ה' שהוצאתי אתכם ממצרים, והשגחתי עליכם בדרך,

עַד אֹשִׁיבְךָ בְּאֵהָלִים פִּימִי מוֹעֵד - עוד יבוא זמן שתצא מהגלות ואושיב אותך באהלים ואדאג לכל צרכיכם, כימים אשר יצאתם ממצרים.

יא. וְדַבַּרְתִּי עַל הַנְּבִיאִים, וְאֲנֹכִי חֲזוֹן הַרְבִּיתִי - דברתי אליכם הרבה דברי חזון, ע"י הנביאים ששלחתי להוכיח אתכם,

וּבִיַד הַנְּבִיאִים אֲדַמָּה - דימו עבורכם, משלים רבים כדי שיתקבלו על לבכם.

יב. אִם גִּלְעָד אֹן - אם בא על גלעד שבר ורעה, אֲךָ שׂוֹא הָיוּ - אין זה כי אם מפני ששוא (ע"ז) היו עובדים,

בְּגִלְגַל שׁוֹרִים זָבָחוּ - בגלגל, זבחו שׁוֹרִים לע"ז, גַּם מִזְבְּחוֹתָם, כְּגִלְגִים עַל תְּלָמֵי שְׂדֵי - גם מזבחותם שבנו לע"ז, היו רבים, כגלי האבנים שבתלמי השדה (שורת החרושה שבשדה).

יג. וַיִּבְרַח יַעֲקֹב שְׂדֵה אָרֶם - ברח יעקב אבינו לארם, מפני עשיו אחיו,

וַיַּעֲבֹד יִשְׂרָאֵל בְּאִשָּׁה - עבד אצל לבן בעבור רחל,

וּבְאִשָּׁה שָׁמַר - ובעבורה שמר על צאן לבן. (ר"ל, שבעוני גדול הגיע יעקב אביכם ללבן, ויצא ברכוש גדול, ואיך תאמרו: "אך עֲשֵׂרְתִי, מִצְּאֵתִי אֹן לִי...")

יד. וּבְנִבְיָא הֶעֱלָה ה' אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, וּבְנִבְיָא נִשְׁמַר - ע"י משה הנביא העלה ה' את ישראל ממצרים ושמר עליו בדרך, ואיך תכחשו בהשגחת ה', ותכעיסו אותו בע"ז !?

טו. הַכְּעִיס אֲפְרַיִם תְּמַרוֹרִים - הכעיס אפרים את ה', בכעס רע ומר,

¹⁰ כמו: "...כִּחֵי נַעֲצָם נְדִי עֲשֵׂה לִי אֶת הַחֵיל הַזֶּה"; דברים ח' יז.

יבוא קדים רוח ה' ממדבר עלה - אך אחר שחטא, רוח מדברית הבאה מצד מזרח, עולה מאת ה' על אפרים, ויבוש מקורו - מקור המעיין של אפרים ייבש, ויחרב מעיניו - ויתיבשו מי המעיין, (שינד מגדולתו) הוא - מלך אשור, ישסה - יבזוז, אוצר כל פלי חמדה - את כל הכלים הנחמדים השמורים באוצרותיו.

פרק יד

א. תאשם שמרון - תהיה שומרון שממה, כי מרתה באלהיה - כי מרדה בה', בחרב יפלו - אנשי שומרון, עלליהם ירטשו - יבקעו את התינוקות, והריותיו יבקעו - ואת הנשים המעוברות - יבקעו את בטנם. ב. שובה ישראל עד ה' אלהיך, כי כשלת בעונך - שובו אל ה', כי רואים אתם שעוונותיכם הכשילו אתכם ליפול ברעה. ג. קחו עמכם דברים - התוודו לפני על עוונותיכם, ושובו אל ה' - ושובו לעבוד את ה', אמרו אליו - אל ה', כל תשא עון - כל עון - תשא ותסלח, וקח טוב - קח לפניך את מעשינו הטובים, ונשלמה פרים, שפתינו - במקום קרבנות פרים, נשלם לפניך בוידוי שפתיים. ד. אשור לא יושיענו - לא נבקש עוד עזרה מאשור, על סוס לא נרפב - ולא נבטח בגבורת הסוס במלחמה, ולא נאמר עוד אלהינו, למעשה ידינו - ולא נאמר עוד על העיז, שהיא מעשה ידינו, שהיא אלוקים, אשר בך ירחם יתום - כי ידענו, שרק בך ימצא היתום והחלש - רחמים והצלה. ה. ארפא משובתם - וכאשר יתוודו כך לפני, אביא מרפא, ואסלח על שמרדו בי, אהבם נדבה - ואוהב אותם בנדבת ליבי, כי שב אפי ממנו - כי שב ממני הכעס עליהם, ואוהב אני אותם כבראשונה. ו. אהיה כטל לישראל - אהיה לישראל כמו טל שאינו מפסיק, ואשפיע עליהם רוב טובה, יפרח פשושנה - יעלה פרחים כשושנה, (המוציאה פרחים יפים) ונד שרשיו פלבנון - ויכה שורשים (ישלה שורשים לכל עבר) כעצי הלבנון החזקים. (שיצליחו בכל מעשיהם)

ז. ואהי להם - אהיה לישראל, כמו שחל - כאריה הטורף טרף, כנמר, על דרך אשור - וכמו נמר המביט בדרך, לטרוף טרף. (אשור, כמו: "אשורנו ולא עתה..."), "בשרירות ליבם" וכדו') ח. אפגשם פדב שפול - כשאפגוש בהם להענישם, אהיה כמו דוב השכול מבניו, (שאכזרי הוא ביותר) ואקרע סגור לבם - ובמר נפשו על בניו, קורע מטרפו את הגוף עד הלב הסגור תחת החזה, ואכלם שם פלביא - ואוכל אותם שם, כאריה האוכל במקום שטורף, חית השדה, תבקעם - וחית השדה, תבקע את גופם. ט. שחתך ישראל - מעשיך הרעים, חיבלו והשחיתו אותך ישראל, כי בי בעזרך - כי בה' שעוזר לך - מרדת. י. אהי מלכך אפוא - איה, היכן מלכך, ויושיעך, בכל עריך - ויושיע אותך, בכל הערים שבא עליהם האויב, ושפטיך אשר אמרת, תנה לי מלך ושרים - והשופטים שבקשת מהם למנות לך מלך ושרים, היכן הם שיושיעו אותך מאוייביך. יא. אתן לך מלך באפי - באפי, בכעסי נתתי לך מלך ע"פ בקשתך, ואקח בעברתי - ובכעסי אקח אותנו ממך. (י"א, על שאול שמת במלחמה, וי"א נתתי - את שאול, ואקח - את צדקיהו שהיה המלך האחרון, וי"א במלכי ישראל: ירבעם והושע בן אלה) יב. צורו עון אפרים - קשור ושמור בליבי עון אפרים, צפונה חטאתו - וטמונה בליבי חטאתו להענישו. יג. חבלי יולדה יבאו לו - צרות קשות, כחבלי היולדת - יבואו עליו, הוא בן לא חכם - להטיב את דרכו, כי עת לא יעמד במשבר בנים - כי בעת שיבואו עליו הרעות, כיוולדת הסובלת את צירי הלידה על המשבר, לא יוכל לעמוד בתוקף הצרות. יד. מיד שאול אפדם, ממות אגאלם - אם היו חכמים ומטיבים דרכם, הייתי מציל וגואל אותם ממות ומהשאול, אהי דברין מות - אך כשמרשיעים, אהיה מדבר עליך שתמות, אהי קטבך, שאול - אהיה כורת אותך - לשאול, לקבר, נחם, יסתר מעיני - הנוחם, יסתר מעיני. (שלא אתחרט, על הרעה שתבוא עליך). טו. כי הוא בן אחים יפריא - אפרים גדל והיה הפרי הטוב שבין השבטים, (כברכתו של יעקב: "ואולם אחיו הקטן...וזרעה יהיה מלא הגויים")

ז. יִלְכוּ יִזְנְקוּתָיו - יתפשטו ענפיו הרכים - למרחוק,
 וְיִהְיֶה כְּזֵית הַיּוֹדוּ - וכעץ הזית, יהיה הוד יופיו, (כעלים שבעץ הזית - שלחים כל השנה).
 וְרִיחַ לוֹ כְּלְבָנוֹן - וריחם ילך למרחוק, כריח הטוב של עצי הלבנון.
 ח. יָשְׁבוּ - ישראל לארצם,
 יִשְׁבִּי בְצֵלוֹ - וישבו בשלוח בצל ה',
 יַחֲיוּ, דָגֶן - יחיו עצמם במצוות ה', כדגן המחיה את האדם, (כאילו כתב: יחיו כדגן ; רד"ק)
 וַיִּפְרְחוּ כַגֶּפֶן - ויפרחו כגפן, המוציא פירות שנה אחר שנה,
 זָכְרוּ, כִּיִּין לְבָנוֹן - שמם הטוב של ישראל, יזכר תמיד, כמו יין הלבנון הנזכר כיון משובח.

ט. אֶפְרַיִם - יאמר:
 מַה לִּי עוֹד לְעַצְמִים - מדוע לי לפנות עוד לע"ז,
 אֲנִי עָנִיתִי - אז, אענה לכל בקשותיו ממני,
 וְאֲשׁוּרְנוּ - ואראה מעצמי, לתת לו די מחסורו,
 אֲנִי כְּבְרוֹשׁ רַעְנָן - כמו ברוש רענן, שכופפין ראשו עד שרשיו, כך כביכול, ירד ה' השוכן במרום, להשפיע טובה לישראל,
 מִמְּנִי, פָּרִיךְ נִמְצָא - וכל פירות הצלחתך - ממני יהיו.
 י. מִי חָכֵם וַיִּבֶן אֱלֹהִים, נְבוֹן וַיִּדְעֵם - מי בכם חכם להבין כל דברי אלה, וישוב אל ה',
 כִּי יִשְׁרִים דְרָכֵי ה' - כי דרכי ה', ישרים וטובים.
 וַצַּדִּיקִים יִלְכוּ בָם, וּפְשָׁעִים יִפְשְׁלוּ בָם:

**"מִי חָכֵם וַיִּבֶן אֱלֹהִים, נְבוֹן וַיִּדְעֵם, כִּי יִשְׁרִים דְרָכֵי ה',
 וַצַּדִּיקִים יִלְכוּ בָם, וּפְשָׁעִים יִפְשְׁלוּ בָם"**